

<https://doi.org/10.36818/2071-4653-2020-6-20>

УДК 330.8:[330.34:330.341.1]

JEL O31, O35

Л. В. Тешева

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та менеджменту Харківського національного університету

імені В. Н. Каразіна, м. Харків

e-mail: Larisakhneu@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2007-9150>

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ НАУЦІ

Досліджено природу інноваційного розвитку як феномена суспільного життя та економічної системи. Представлено розуміння поняття «розвиток». Визначено природу економічного розвитку. Розглянуто основні підходи до визначення сутності інноваційного розвитку. Здійснено морфологічний аналіз поняття «інноваційний розвиток» за такими складовими: зміст; риси, якими характеризується; чинники, якими забезпечується; мета. На основі проведеного морфологічного аналізу з'ясовано особливості інноваційного розвитку на макроекономічному рівні в розрізі структурного вдосконалення національної економіки. Доведена вирішальна роль зростання доданої вартості, яка характеризує інноваційний розвиток і забезпечує збільшення прогресивних виробництв пізніших типів технологічних укладів. Визначена природа інноваційного розвитку на мікроекономічному рівні як процес безперервного впровадження інновацій для оновлення продукції та підвищення конкурентоспроможності підприємств. Розглянуто чинники забезпечення інноваційного розвитку на мікро – та макроекономічному рівнях. Множину цілей інноваційного розвитку варто розглядати в межах побудови дерева цілей залежно від їх взаємозв'язку, взаємообумовленості та підпорядкованості. Визначено особливості розуміння інноваційного розвитку в глобалізаційному розрізі. Для встановлення відмінності і спільності між поняттями інноваційного, сталого, інклюзивного та інституційного розвитку побудовані кола Ейлера-Вена, які дозволяють означити сфери перетину цих понять та особливі сегменти їх взаємозв'язку.

Ключові слова: розвиток, інноваційний розвиток, економічний розвиток, сталий розвиток, інклюзивний розвиток, економічне зростання, інституційний розвиток.

Tyeshева L. SCIENTIFIC AND THEORETICAL FUNDAMENTALS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT IN MODERN ECONOMIC SCIENCE

The paper is devoted to the study of the nature of innovative development as a phenomenon of social life and economic system. An understanding of the concept of "development" is presented. The nature of economic development is determined. The main approaches to defining the essence of innovative development are considered. The morphological analysis of the concept of "innovative development" is carried out across such components as content, characterizing features, providing factors, and purpose. On the basis of the conducted morphological analysis, the peculiarities of innovative development at the macroeconomic level in the context of structural improvement of the national economy are determined. The paper emphasizes the crucial role of value-added growth that characterizes innovative development and provides an increase in progressive production of the recent types of technological modes. The nature of innovative development at the microeconomic level is defined as a process of continuous introduction of innovations to update products and increase the competitiveness of enterprises. The factors of providing innovative development at the microeconomic and macroeconomic levels are considered. Peculiarities of understanding innovative development in the globalization context are determined. To branch out and define the commonality between the concepts of innovative, sustainable, inclusive, and institutional development, Euler-Venn circles are built. The paper proves that economic development is the intersection of economic growth and innovative development. Inclusive development is fully within the scope of sustainable development. Sustainable development is the intersection of innovation, institutional development, and economic growth. In general, innovative development refers to the implementation of ideas, knowledge, and research results in the form of a continuous process that changes the systems in which they are implemented, creating a new level of quality.

Keywords: development, innovative development, economic development, sustainable development, inclusive development, economic growth, institutional development.

Постановка проблеми. Питання економічного розвитку та зростання, а також циклічності динаміки соціально-економічних систем завжди залишалися одними з найважливіших і найпріоритетніших серед інших сфер наукового пошуку в межах економічної теорії. Нерівномірний розвиток національних економічних систем, основою якого переважно були результати імплементації здобутків науково-

технічного прогресу у виробництво, обумовлений значними розбіжностями в рівні розвитку інституціональних систем різних країн, призвів до виокремлення лідерів – країн із значною питомою вагою високотехнологічних галузей промисловості, з домінуванням виробництв останніх найсучасніших технологічних укладів, послідовників, які переважно реалізують стратегії ефективної імплементації

базисних інновацій, та країн периферії, що поступають як за показниками науково-технічного розвитку, так і за рівнем імплементації інновацій. Тісний взаємозв'язок між інноваційним розвитком та інноваційною активністю в межах дослідження природи економічної циклічності економічного розвитку обумовлює потребу в подальшому поглибленому аналізі природи інноваційного розвитку як феномена в сучасній економічній науці.

Аналіз останніх досліджень. Інноваційний розвиток досліджували чимало вітчизняних і закордонних дослідників. Варто виділити здобутки В. Гейця, А. Гальчинського, В. Семиноженка, Ю. Пахомова, А. Чухна, С. Пирожкова, М. Долішнього, І. Кураса та інших. Незважаючи на численність наукових робіт у цій сфері, дослідження інноваційного розвитку вимагає подальшого продовження. Зокрема, є потреба в зіставленні його зі сталим розвитком, інклюзивним розвитком, економічним розвитком, що обумовлює та підтверджує актуальність обраної для розгляду теми.

Метою статті є уточнення змісту та сутності поняття «інноваційний розвиток», визначення особливостей його протікання на мікроекономічному та макроекономічному рівнях, а також порівняння його з поняттями «сталий розвиток», «інклюзивний розвиток», «економічний розвиток», «інституційний розвиток» та «економічне зростання».

Основні результати дослідження. Інноваційний розвиток являє собою специфічний тип розвитку як феномена суспільного життя. Проведені попередні дослідження автора дозволили визначити, що розвиток є іманентним процесом суспільного життя і рухом від попереднього стану до іншого, який відрізняється вищим рівнем складності, обумовлений наявністю причинно-наслідкових зв'язків між окремими явищами та процесами, які визначають характер набуття нової якості об'єктом у процесі розвитку. Шлях розвитку найчастіше здійснюється через революційні або еволюційні зміни, а його вектор відображає прогресивний чи регресивний тип.

Особливою рисою розвитку було визначено поняття імпульсу, який підштовхує до здійснення змін і характеризується різноманітністю природи: виникненням конфліктів у суспільних відносинах, класичним розумінням невідповідності соціально-економічних відносин рівню розвитку продуктивних сил, конвергентно-дивергентними процесами у світовій економіці, які, з одного боку, в результаті глобалізації зближують національні економіки окремих країн, а з іншого (через закріплення домінування технологічно розвинутих та інноваційно активних держав) – посилюють владу метрополій над периферіями, поглиблюючи технологічну та економічну «прірву» між ними.

Економічний розвиток – це складний шлях змін сучасної економічної системи, який відбувається на основі вирішення протиріч інтересів зацікавлених сторін, які призводять до трансформації суспільних відносин щодо прав власності та розподілу

обмежених ресурсів. Економічний розвиток найчастіше включає в себе економічне зростання як процес нагромадження, розширення та збільшення використання наявного потенціалу в межах поточного технологічного укладу, тоді як накопичення інтелектуального та інноваційного потенціалу національних економік призводить до зрушень у структурі технологічних укладів у напрямі їх удосконалення.

Попри очевидність взаємозв'язку між загальнофілософським розумінням розвитку, економічним розвитком (включно з його сучасними парадигмами, такими як сталий та інклюзивний розвиток) та інноваційним розвитком, природа та зміст останнього досі однозначно не визначені та не детерміновані дослідниками.

Наприклад, у межах розробленої інноваційної парадигми соціально-економічного розвитку України В. В. Онікієнко, Л. М. Ємельяненко та І. В. Терон інноваційний розвиток пропонують розуміти як «неперервний процес якісних змін у структурі виробництва або соціальної сфери в результаті створення, застосування та розповсюдження нових знань, машин, технології, матеріалів, видів енергії, форм і методів організації та управління, підвищення рівня освіти та кваліфікації працівників, які здійснюється для економічної ефективізації виробництва й підвищення рівня та якості життя населення – тобто шляхом трансформації нових знань у високі життєві стандарти» [1, с. 31].

З іншого боку, інноваційний розвиток проглядається з позиції процесу модернізації, який забезпечується шляхом формування відповідних типів національних інноваційних систем [2].

Інноваційний розвиток як складне суспільне явище досліджується і на мікрорівні в контексті діяльності підприємства, і на макрорівні – в розрізі формування та розвитку інноваційної інфраструктури та створення національних інноваційних систем, а також відносно розроблення системи державного регулювання інноваційної діяльності та інноваційного розвитку. Глобалізаційний вимір інноваційного розвитку стосується переважно аспектів міжнародного трансферу технологій, реалізації проектів міжнародної технічної допомоги.

Для виокремлення принципових рис інноваційного розвитку варто здійснити структурування змістовних дефініцій досліджуваного поняття, використовуючи інструментарій морфологічного аналізу. Для цього множину понять, запропонованих численними дослідниками, слід розділити за складовими елементами.

Найбільш суперечливим видається зміст інноваційного розвитку. Погодимось з тим, що він є безперервним процесом трансформації системи між її станами в процесі змін, оскільки це найбільшою мірою відображає природу розвитку. На відміну від модернізації, яка стосується оновлення наявних систем, інноваційний розвиток часто привносить принципово нові складові елементи й навіть створює принципово нові системи у процесі суспільного руху.

Це дозволяє стверджувати, що його природа значно ширша за природу процесу модернізації. Найточнішим значенням інноваційного розвитку варто вважати його детермінацію на макроекономічному рівні в розрізі структурного вдосконалення національної економіки. Це стосується технологічних укладів, які відображають ступінь концентрації виробничих потужностей у тих типах виробництва, які відрізняються найбільшою наукоємністю, найвищим рівнем інтелектуалізації праці, мають подібний технічний рівень і розвиваються у тісному взаємозв'язку. Найважливішою рисою, з точки зору економічного розвитку, є більша частка доданої вартості у виробництві продукції, яка відноситься до

технологічних укладів вищого рівня, що підвищує рівень ефективності функціонування економічної системи залежно від наявного обсягу обмежених ресурсів шляхом постійного зростання інтенсифікації їх використання. Відповідно, процес становлення виробництва п'ятого та шостого технологічних укладів передбачає перетікання капіталу з попередніх, що тісно пов'язано з інвестиційними процесами в економіці та її циклічністю. Інноваційний розвиток становить множину процесів, які відбуваються під час розширеного відтворення, стосуючись усіх інших аспектів суспільного життя.

Таблиця 1

Структура поняття «інноваційний розвиток» за морфологічним аналізом

Складова	Визначення
Зміст	Модернізація (стратегія модернізації); незворотній безперервний процес переходу з одного стану в інший; структурне вдосконалення національної економіки; безперервне оновлення асортименту продукції і технології виробництва, удосконалення системи управління виробництвом і збутом; упорядкована сукупність елементів; пріоритет нової економічної політики країни; сукупність інноваційних процесів; не лише основний інноваційний процес, але й розвиток системи чинників і умов, потрібних для його здійснення – інноваційний потенціал
Характеризується	Сукупністю змін, обумовлених впровадженням інноваційних перетворень; зростанням показників; відбувається безупинний пошук і створення нових технологій, матеріалів, інших видів ресурсів, їх подальше використання в діяльності суб'єктів господарювання; освоєння нового продукту, нових методів виробництва, нових методів кадрової роботи, вивчення нових ринків збуту; використання реальних інноваційних можливостей; реалізує конкурентні переваги; особлива інноваційна спрямованість креативних ідей і цілей і шляхів їх досягнення, механізмів державного регулювання економіки й ринкову самоорганізацію, обумовлена переважною орієнтацією ланок усіх сфер економіки на виробництво інноваційних продуктів і послуг
Забезпечується	Шляхом формування відповідних типів національних інноваційних систем; шляхом широкомасштабного введення в господарський обіг продуктів інтелектуальної праці та знань, технологій, науково-технічних розробок; завдяки практичному використанню нових знань; завдяки реалізації інноваційних проєктів і впровадженню нововведень; за допомогою інноваційної моделі; реалізацією інновацій, економією на витратах, залученням внутрішніх ресурсів, ефектом мультиплікації; використанням чинників інтелектуально-освітнього потенціалу, розвитку науки та інноваційної активності економічних інституцій та агентів; організацією виробництва новітніми технологіями, заснованими на використанні інтелектуальної праці, які створюють високу додану вартість товару
Мета	Досягнення економічного розвитку; досягнення стійкого економічного зростання та сталого розвитку; комерціалізація та досягнення соціально-економічного ефекту; соціально-економічний прогрес; призводить до формування нових властивостей системи, зміни її якісного стану, зростання здібностей, компетенцій потенціалу та рівня ефективності діяльності, укріплення системи, формування здатності чинити опір руйнівним силам зовнішнього та внутрішнього середовища; для зростання обсягів суспільного виробництва, підвищення якості суспільного продукту, зміцнення національної конкурентоспроможності та прискорення соціального прогресу в суспільстві; формування інноваційного типу розширеного відтворення національної економіки; генерування і впровадження інновацій; спрямований на забезпечення довгострокового промислового зростання; для формування, виявлення і забезпечення максимального задоволення потреб і запитів споживачів у найбільш ефективний спосіб, створення конкурентних переваг у мінливому зовнішньому середовищі; мобілізація і вдосконалення інноваційного потенціалу, особливо людського капіталу, поліпшення інноваційного клімату; підвищення рівня інноваційної активності; підвищення якості та рівня життя населення шляхом гармонізації інтересів його учасників

Джерело: узагальнення автора на основі [3-15].

На мікроекономічному рівні інноваційний розвиток слід розглядати як процес безперервного впровадження інновацій, який забезпечує оновлення продукції та функціонування підприємства в цілому. Попри вузькість поняття оновлення продукції, саме цей елемент забезпечує реалізацію важливої риси інноваційного розвитку – комерціалізацію отриманих здобутків оновлення процесу виробництва, втілених у конкретних готових продуктах, які користуються належним споживчим попитом.

Характеристики більшою мірою відображають зміст досліджуваної категорії. До вже розглянутих властивостей варто додати реалізацію конкурентних переваг, інноваційну спрямованість креативних ідей,

механізм державного регулювання та ринкову самоорганізацію. Загалом інноваційний розвиток характеризується постійним запровадження інноваційних перетворень у техніку, технології, організацію виробництва та збуту в усіх типах інновацій: розглядається як сам інноваційний процес, так і забезпечення його протікання.

Щодо забезпечення інноваційного розвитку спостерігається чіткий розподіл між макроекономічним і мікроекономічним рівнями. На макроекономічному рівні йдеться про формування національних інноваційних систем, інноваційних моделей використання інтелектуально-освітнього потенціалу, розвиток інституцій та агенцій підтримки

інноваційної активності. Це дозволяє об'єднати всі розглянуті елементи забезпечення у відповідне інституційне середовище, яке включає організаційний компонент – роботу різних інституцій і закладів, фінансовий – механізми та канали забезпечення реалізації інноваційного процесу з різних джерел у процесі інвестування; механізми державної підтримки та регулювання в розрізі розроблення та обґрунтування стратегії інноваційного розвитку та визначення пріоритетних напрямів інвестування в науково-технічні дослідження; умови ведення господарської діяльності, включно з природно-географічними, соціальними, культурними тощо. Особливої уваги вимагає розгляд потенціалу інноваційного розвитку, який об'єднує широке коло сфер, зокрема накопичений історичний досвід реалізації інноваційної діяльності в межах національної інноваційної системи окремої країни, науково-технічний і дослідницький потенціал, культурні особливості впровадження інновацій та їх прийняття суспільством, а також людський потенціал, який включає соціальні та інтелектуальні складові. Потенціал доцільно розглядати як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівні.

На мікроекономічному рівні інноваційний розвиток забезпечується здебільшого підвищенням рівня інтелектуалізації праці, впровадженням результатів науково-технічних досліджень, загальноуправлінських знань у діяльність суб'єктів господарювання.

Мета інноваційного розвитку, як свідчить табл. 1, розуміється дослідниками варіативно: від формування нових властивостей і зростання здібностей до забезпечення стійкого економічного зростання. Значення мети відображають пріоритети на рівні окремих виробничих процесів і підприємства, на рівні економічних систем, національних економік і глобалізаційного економічного простору. Для відображення взаємозв'язку між зазначеними цілями найкращим є побудова відповідного дерева цілей.

У глобалізаційному розрізі інноваційний розвиток має відображати відповідальні та осмислені зміни всієї системи відтворення, в основу якої мають бути покладені прогресивні зміни основних процесів створення доданої вартості шляхом залучення найсучасніших досягнень науково-технічного прогресу, максимального використання інтелектуального, людського та соціального капіталів відповідно до вимог екологічної відповідальності людства перед довіллям, які мають розглядатися в тісному зв'язку в межах ноосфери.

За результатами проведеного узагальнення наголосимо, що інноваційний розвиток є складним багатовимірним процесом, який відбувається в різних сферах суспільного життя і являє собою втілення в поточну діяльність суспільства нових ідей, винаходів і знань для покращення протікання процесів життєдіяльності людства, що проявляється у створенні нових якостей, не властивих попереднім станам, та в ускладненні системи. На відміну від

розвитку як загальнофілософського поняття, інноваційний розвиток може бути виключно прогресивним.

З точки зору економічної науки, характерною рисою інноваційного розвитку є зміна процесів створення доданої вартості шляхом збільшення частки інтелектуальної праці та зростання ренти від використання інтелектуального, соціального та людського капіталів. Крім цього, критичним є процес комерціалізації інновацій, який дає змогу як задовольняти потреби споживачів, які постійно зростають, так і забезпечувати окупність інвестиційних капіталовкладень в інноваційні процеси.

Зіставляючи значення інноваційного розвитку з економічним, сталим та інклюзивним, варто зауважити, що між ними є багато спільного. Для відображення різниці між фундаментальними поняттями теорії інноваційного розвитку скористаємося інструментарієм побудови діаграми Ейлера-Вена.

Зміст такого підходу відображає пересічення та включення множин понять. Його імплементація в межах економічних досліджень представлена в роботах [16; 17].

Як розвиток являє собою зміни, так і всі процеси будь-якого розвитку можна розглядати як процеси змін.

Представимо опис досліджуваного поняття в межах зазначеного вище підходу (рис. 1):

All – множина всіх процесів змін в економічній системі. У формалізованому вигляді має бути описана так:

$$All = \{St_{ent}\}. \quad (1)$$

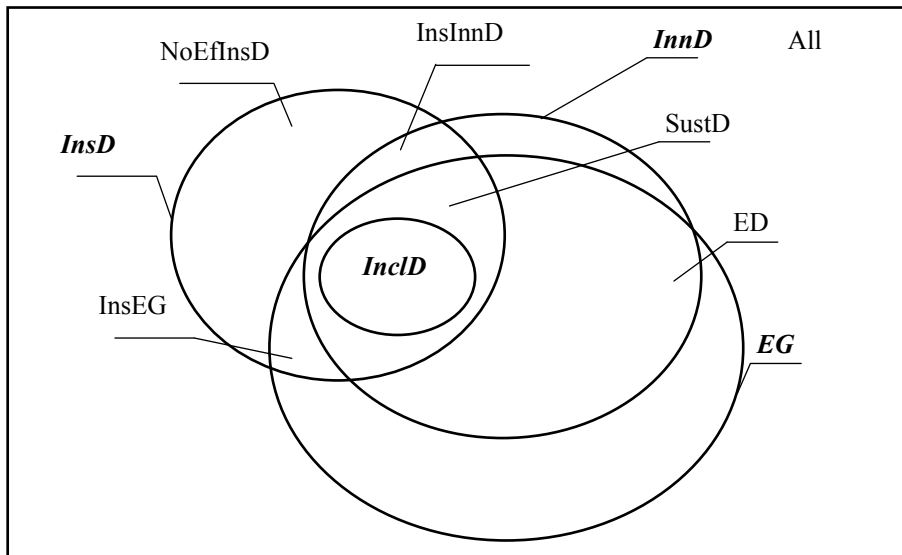
У межах цієї множини пропонується виокремлювати такі групи процесів змін:

Economic Growth (EG) – процеси економічного зростання, які відображають збільшення значень наявних параметрів як екстенсивним, так і шляхом інтенсифікації;

Innovative Development (InnD) – процеси інноваційного розвитку, які стосуються всіх сфер життя суспільства і передбачають матеріалізацію знань, ідей і компетенцій, результатів наукових досліджень шляхом удосконалення наявних і впровадження нових технологій та інтелектуалізації праці для створення нових формацій ноосфери;

Institutional Development (InsD) – процеси інституційного розвитку, які передбачають будь-які трансформації, насамперед у структурі національних інститутів та інституцій, а також у наддержавних і міжнародних;

Inclusive Development (InclD) – процеси інклюзивного розвитку стосуються залучення більшої частини трудових ресурсів до ефективної економічної діяльності шляхом розвитку інфраструктури для поліпшення перерозподілу доходів: інвестицій в освіту, охорону здоров'я, процеси публічного управління та адміністрування.

Рис. 1. Кола Ейлера-Вена, які ілюструють взаємозв'язок інноваційного, інституційного та інклюзивного розвитку та економічного зростання

Джерело: побудовано автором.

На основі побудованих кілець можемо виокремити низку множин і підмножин.

Виділені чотири множини процесів змін мають зони перетину. Розглянемо їх детально.

ED (Economic Development) – це область $EG \cap InnD$ – процеси економічного розвитку, в результаті здійснення яких змінюється структура національної економіки в напрямі зростання рівня

складності виробничих та економічних процесів, що відображається у зміні технологічних укладів, збільшенні доданої вартості продукції через зростання рівня комерціалізації знань і продуктів їх використання в межах розширеного відтворення. У формалізованому вигляді:

$$ED = \{St_{ent} \mid (St_{ent} \in EG) \wedge (St_{ent} \in InnD)\}. \quad (2)$$

Noneffective Institutional Development (NoEfInsD) – це область $InsD \cap \overline{InnD} \cap \overline{EG}$, яка включає всі процеси інституційних змін, які не створюють нових якостей життя суспільства, не включають інноваційні

процеси, здійснюється за принципом «Path Dependence», що передбачає закріплення попередньо обраних неефективних рішень у процесі інституційної еволюції:

$$NoEfInsD = \{St_{ent} \mid (St_{ent} \in InsD) \wedge (St_{ent} \notin InnD) \wedge (St_{ent} \notin EG)\}. \quad (3)$$

Institutional Innovative Development (InsInnD) – це область $InsD \cap InnD \cap \overline{EG}$, яка об'єднує процеси інституційного розвитку, що сприяють інноваційному розвитку, але не забезпечують економічне зростання. Ці процеси переважно відбувається у сферах публічного управління та адміністрування,

соціального забезпечення та освіти. Їхні результати покращують життя населення, створюють нові параметри соціально-економічної системи, але не зачіпають безпосередньо процесів створення доданої вартості в економіці:

$$InsInnD = \{St_{ent} \mid (St_{ent} \in InsD) \wedge (St_{ent} \in InnD) \wedge (St_{ent} \notin EG)\}. \quad (4)$$

Institutional Economic Growth (InsEG) – це область $InsD \cap \overline{InnD} \cap EG$, яка об'єднує ті процеси інституційного розвитку, які забезпечують зростання параметрів функціонування економічної системи в межах поточного технологічного укладу. На відміну від процесів неефективного інституційного розвитку, ці процеси конструктивно впливають на

функціонування економічної системи, але не створюють нових якостей її функціонування. Здебільшого це стосується підвищення рівня ефективності використання ресурсів у межах поточних процесів розширеного відтворення:

$$InsEG = \{St_{ent} \mid (St_{ent} \in InsD) \wedge (St_{ent} \notin InnD) \wedge (St_{ent} \in EG)\}. \quad (5)$$

Sustainable Development (SD) – це область $InsD \cap InnD \cap EG \cap InclD$ – процеси сталого розвитку можливі лише за умови поєднання

інноваційного, інституційного розвитку та економічного зростання, які також включають усі процеси інклюзивного розвитку, адже на реалізацію

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

цілей соціальної політики та екологічної безпеки потрібно акумулювати фінансові ресурси, основним

джерелом отримання яких залишається економічна діяльність:

$$SD = \{St_{ent} | (St_{ent} \in InstD) \wedge (St_{ent} \in InnD) \wedge (St_{ent} \in EG) \wedge (St_{ent} \in InclD)\}. \quad (6)$$

Використання розглянутого інструментарію побудови кіл Ейлера-Вена дозволило визначити сфери взаємодії та пересічення між досліджуваними поняттями, встановити різниці в їх розумінні, а також сфери, які меншою мірою охоплені науковим пошуком щодо інноваційного розвитку.

Висновки. На основі проведеного дослідження встановлено, що інноваційний розвиток слід розглядати з різних точок зору. Його загальне розуміння стосується впровадження в життя ідей, знань, результатів наукових досліджень і пошуків у формі безперервного процесу, які змінюють ті системи, в які вони імплементуються, створюючи новий рівень якості. У межах економічних систем інноваційний розвиток забезпечує зміну процесів створення доданої вартості шляхом збільшення частки знаннєвої компоненти, зростання інтелектуалізації праці, ширшого використання у виробництві інтелектуального, людського та соціального капіталів, що забезпечує якісні зміни продукції, яку виробляє економічна система, краще задоволення потреб споживачів, створення конкурентних переваг на різних рівнях – від мікроекономічного до макроекономічного. На національному рівні інноваційні процеси розвитку в поєднанні з інституційними змінами забезпечують удосконалення структури національної економіки шляхом зростання частки виробництв з більшим обсягом доданої вартості та поступове виникнення підприємств прогресивніших технологічних укладів з паралельним скороченням виробництв попередніх.

Найбажанішою та найефективнішою формою інноваційного розвитку слід вважати сталий розвиток, який включає інклюзивний. Але його реалізація можлива лише шляхом підтримки інноваційного розвитку інституційними змінами із широким впровадженням у формі дифузії інновацій у галузі національної економіки для забезпечення максимального економічного зростання як ключового основного отримання кількісних ефектів у формі зростання ВВП на душу населення, доходів населення, збільшення обсягів виробництва промислової продукції поряд із поліпшенням умов життя та рівня його якості загалом.

Список використаних джерел

1. Онікієнко В. В., Ємельяненко Л. М., Терон І. В. *Інноваційна парадигма соціально-економічного розвитку України* / ред. В. В. Онікієнко. Київ: РВПС НАН України, 2006. 480 с.
2. Сергеев В. М., Алексеєнкова Е. С., Нечаев В. Д. Типология моделей инновационного развития. *Полития*. 2008. № 4. С. 6-22.
3. Теслиук Ю. В. Генезис теоретико-методологічних основ інноваційного розвитку. *Інноваційна економіка*. 2018. № 9-10. С. 46-50.

4. Гусев В. О. Державна інноваційна політика як засіб розвитку національної економіки: навч. посіб. К.: Вид-во НАДУ, 2007. 60 с.

5. Антонюк Л. Л., Поручник А. М., Савчук В. С. *Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації*: монографія. Київ: КНЕУ, 2003. 394 с.

6. *Перспективи інноваційного розвитку України*: аналітична доповідь. 2002. URL: <http://old.niss.gov.ua/Table/Zhalilo21/003.htm>

7. Федулова Л. І. *Інноваційна економіка*: підручник. К.: Либідь, 2006. 480 с.

8. Ілляшенко С. М. *Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи*: навч. посібник. Суми: ВТД «Університетська книга». 2003. 278 с.

9. Крупка М. І. *Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України*. Львів: Вид. центр Львів. нац. ін-ту імені Івана Франка, 2001. 608 с.

10. Галиця І. О. Що ж таке інноваційний розвиток? *Економіка та держава*. 2003. № 10. С. 32-33.

11. Гальчинський А. С., Геєць В. М., Семиноженко В. П. *Україна: наука та інноваційний розвиток*. К., 1997. 66 с.

12. Механік О. В. Інновації, історія їх виникнення, суть та значення для підвищення конкурентоспроможності країни. *Формування ринкових відносин в Україні*: зб. наук. пр. 2006. № 2. С. 3-10.

13. Микитюк П. П., Крисько Ж. Л., Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Скочилас С. М. *Інноваційний розвиток підприємства*: навч. посібник. Тернопіль: Принтер Інформ, 2015. 224 с.

14. Михненко А. М., Бакуменко В. Д., Кравченко С. О. *Інновації в управлінні суспільним розвитком*: навч. посіб. Київ: НАДУ, 2009. 116 с.

15. Волощук В. Р. Механізми активізації інноваційного розвитку. *Інноваційна економіка*. 2019. № 7-8. С. 27-33.

16. Сьомич М. І. Методологія формування інтегрованих систем управління організаційно-правовою безпекою суб'єктів аграрного бізнесу: моделі та механізми. Харків: Друкарня Мадрид, 2019. 356 с.

17. Орел А. М. Управління конкурентним потенціалом в системі інноваційно-інвестиційного розвитку: детермінанти, механізми та стратегії. Харків: Смугаста типографія, 2020. 410 с.

References

1. Onikiyenko, V. V., Yemelyanenko, L. M., & Teron, I. V. (2006). *Innovatsiyna paradyhmya sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy* [Innovative paradigm of socio-economic development of Ukraine]. Kyiv: Council for the Study of Productive Forces of the National Academy of Sciences of Ukraine. [in Ukrainian].

2. Sergeev, V. M., Alekseyenkova, Ye. S., & Nechayev, V. D. (2008). Tipologiya modeley innovatsionnogo razvitiya [Typology of models of innovative development]. *Politiya – Politeia*, 4, 6-22. [in Russian].
3. Teslyuk, Yu. V. (2018). Henezys teoretyko-metodolohichnykh osnov innovatsiynoho rozvytku [Genesis of theoretical and methodological foundations of innovative development]. *Innovatsiyna ekonomika – Innovative economy*, 9-10, 46-50. [in Ukrainian].
4. Husyev, V. O. (2007). Derzhavna innovatsiyna polityka yak zasib rozvytku natsional'noyi ekonomiky [State innovation policy as a means of developing the national economy]: Manual. Kyiv: NAPU. [in Ukrainian].
5. Antonyuk, L. L., Poruchnyk, A. M., & Savchuk, V. S. (2003). Innovatsiyyi: teoriya, mekhanizm rozrobky ta komertsializatsiyyi [Innovations: theory, mechanism of development and commercialization]. Kyiv: KNEU. [in Ukrainian].
6. Perspektyvy innovatsiynoho rozvytku Ukrayiny [Prospects for innovative development of Ukraine]: Analytical report (2002). Retrieved from <http://old.niss.gov.ua/Table/Zhalilo21/003.htm>
7. Fedulova, L. I. (2006). *Innovatsiyna ekonomika [Innovative Economics]*: Textbook. Kyiv: Lybid'. [in Ukrainian].
8. Ilyashenko, S. M. (2003). Upravlinnya innovatsiynym rozvytkom: problemy, kontseptsii, metody [Management of innovative development: problems, concepts, methods]: Manual. Sumy: University book. [in Ukrainian].
9. Krupka, M. I. (2001). Finansovo-kredytnyy mekhanizm innovatsiynoho rozvytku ekonomiky Ukrayiny [Financial and credit mechanism of innovative development of the economy of Ukraine]. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv. [in Ukrainian].
10. Halytsya, I. O. (2003). Scho zh take innovatsiynyy rozvytok? [What is innovative development?]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and state*, 10, 32-33. [in Ukrainian].
11. Halchynskyy, A. S., Heyets, V. M., & Semynozhenko, V. P. (1997). *Ukrayina: nauka ta innovatsiynyy rozvytok [Ukraine: science and innovation development]*. Kyiv. [in Ukrainian].
12. Mekhanik, O. V. (2006). Innovatsiyyi, istoriya yikh vynyknennya, sut' ta znachennya dlya pidvyschennya konkurentospromozhnosti krajiny [Innovations, the history of their origin, essence and significance for improving the competitiveness of the country]. In *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini [Formation of market relations in Ukraine]*: Vol. 2 (pp. 3-10). [in Ukrainian].
13. Mykytyuk, P. P., Krysko, Zh. L., Ovsyanyuk-Berdadina, O. F., & Skochylyas, S. M. (2015). *Innovatsiynyy rozvytok pidpryyemstva [Innovative development of the enterprise]*: Manual. Ternopil: Printer Inform. [in Ukrainian].
14. Mykhnenko, A. M., Bakumenko, V. D., & Kravchenko, S. O. (2009). *Innovatsiyyi v upravlinni suspil'nym rozvytkom [Innovations in the management of social development]*: Manual. Kyiv: NAPA. [in Ukrainian].
15. Voloshchuk, V. R. (2019). Mekhanizmy aktyvizatsiyyi innovatsiynoho rozvytku [Mechanisms for intensifying innovative development]. *Innovatsiyna ekonomika – Innovative economy*, 7-8, 27-33. [in Ukrainian].
16. Syomych, M. I. (2019). Metodolohiya formuvannya intehrovanykh system upravlinnya orhanizatsiyno-pravovoyu bezpekoyu sub"yektiv ahrarnoho biznesu: modeli ta mekhanizmy [Methodology of formation of integrated management systems of organizational and legal security of agrarian business subjects: models and mechanisms]. Kharkiv: Madrid Printing House. [in Ukrainian].
17. Orel, A. M. (2020). Upravlinnya konkurentnym potentsialom v systemi innovatsiyno-investytsiynoho rozvytku: determinanty, mekhanizmy ta stratehiyyi [Management of competitive potential in the system of innovation and investment development: determinants, mechanisms and strategies]. Kharkiv: Striped typography. [in Ukrainian].

Надійшло 16.11.2020 р.